

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 12

Засновано у 2015 році

Рівне – 2020

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 12. / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2020. – 299 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Останчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габілітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Савчук Б. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітніх технологій ім. Б. Ступарика Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»;

Ящук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничо-математичної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української та іноземної лінгвістики, проректор з науково-педагогічної роботи Луцького національного технічного університету;

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Побірченко Н. С., доктор педагогічних наук, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк (Падалка) О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Zdzislaw SirojC (Здзіслав Сіройц), доктор габілітований соціальних наук в галузі педагогіки, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Jolanta Skubisz (Йоланта Скубіш), доктор соціальних наук в галузі педагогіки, викладач кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. Збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних **Index Copernicus International**: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: **проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 9 від 29 жовтня 2020 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

ЗМІСТ

Чижевський Б. Педагогічний Прометей!.....	6
Jolanta Skubisz. Wirtualny wymiar dydaktyki w szkole wyższej.....	18
Петренко О. Питання сімейного виховання в контексті філософсько-педагогічної спадщини Німеччини (середина XVIII – початок XXI століття).....	27
Inna Yashchuk. The ways of renovating the ethnic history of the modern state: the activities of the proskuriv polish pedagogical technical school.....	41
Козак Л. Характеристика сучасних форм організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.....	49
Потанчук Т. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього педагога початкових класів до використання здоров'язбережувальних технологій.....	58
Руденко В., Руденко Н. Методика розробки наукової проблеми в педагогічних дослідженнях.....	66
Баліка Л., Ярута Н. Формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку на основі педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського: з досвіду роботи.....	75
Бісовецька Л., Верхова І. Метод проєктів як засіб формування здорового способу життя.....	85
Бричок С., Шалівська Ю. Діагностика як основа психолого-педагогічного супроводу дітей із обмеженими можливостями здоров'я.....	93
Iryna Budz. Prospects of the use of Great Britain's experience in the educational system of gifted schoolchildren in Ukraine.....	104
Волошина О. Інтерактивна компетентність сучасного вчителя як запорука ефективності освітнього процесу.....	111
Глінчук Ю. Педагогічні умови формування фахової працезахоронної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей.....	118
Гринькова Н. До проблеми духовно-морального виховання студентів педагогічних закладів вищої освіти.....	125
Гудовсек О. Сучасні підходи до естетичного виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки.....	132
Дмітренко Н. Експериментальна перевірка ефективності методики автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх учителів математики.....	138
Козир М., Мелашенко А. Педагогічні умови використання казок В. О. Сухомлинського як засобу формування морально-етичних понять у старших дошкільників.....	146
Короткова Л. Чинники професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера.....	161
Кошелева Н. Формування методичної компетентності майбутніх викладачів психології засобами дидактичного проєктування.....	168
Міхно О. Спадщина Василя Сухомлинського в інтернет-просторі: онлайн-проєкти Педагогічного музею України та ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського.....	175
Олійник Н. Формування професійної компетентності студентів-аграріїв.....	183

Проценко І. Формування толерантності у студентів закладів вищої освіти як педагогічна проблема.....	192
Руденко Н., Козлюк О. Особливості формування емпатії у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.....	200
Слущкий Я. Особливості лінгвістичної підготовки іноземних студентів в університеті Алабами (США).....	207
Сорочинська Т. Творча спадщина В. О. Сухомлинського в системі професійної підготовки вчителя.....	214
Стельмашук Ж. Чинники розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи.....	220
Степанова О. Формування комунікативної компетенції в майбутніх логопедів у процесі вивчення дисципліни «Риторика та культура мовлення».....	227
Ціпан Т. Інноваційні форми та методи педагогічної взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнівської молоді.....	235
Шадюк О. Готовність майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку.....	242
Щербакова К. Використання захисної функції гри в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.....	250
Білохвощенко С., Кальчук М., Махиня С., Прус Г., Борисполець О., Ярмак О. Нова українська школа крізь призму ідей Василя Сухомлинського: «У кожній школі має бути своє неповторне обличчя»	259
Кошук В. Формування іншомовної професійної комунікативної компетенції у студентів автотранспортного фахового коледжу у процесі вивчення англійської мови.....	269
Подуфалов А. Розумове виховання молодших школярів під час занять конструкторською діяльністю.....	276
Чепурка О. Сутність поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації» в контексті сучасної освітньої парадигми.....	285

УДК 378.016:376-051

DOI: [10.35619/iiv.v1i12.295](https://doi.org/10.35619/iiv.v1i12.295)

Степанова Ольга

кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної)
імені проф. Т. І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету,
м.Рівне
ORCID: 0000-0001-6063-5110,
e-mail: olgalingva55@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ»

Анотація. У статті висвітлено одну з актуальних проблем навчання майбутніх логопедів – формування у них комунікативної компетенції. Охарактеризовано зміст поняття «комунікативна компетенція»; розкрито взаємозв'язок розвитку комунікативної та риторичної компетенцій майбутнього учителя; окреслено організацію викладання навчального предмета «Риторика та культура мовлення корекційного педагога» щодо спрямування студентів на засвоєння комунікативно-мовленнєвих і риторичних умінь та навичок у межах предметно-спеціальної підготовки бакалаврів. Узагальнено роль і місце дисципліни в системі компетентного підходу до професійної підготовки спеціального педагога. Аналіз категорії «комунікативна компетенція» репрезентовано як лінгвістичний феномен, розкрито концептуальні основи і технологію її розвитку в учителя-логопеда. На основі стандартів і освітньо-професійних програм проаналізовано зміст комунікативної бази професійної компетенції логопеда. Доведено, що культура мовлення є підґрунтям для розвитку загальної культури людини, а комунікативна компетенція формується в процесі професійної підготовки спеціаліста і системним виявом знань, умінь, здібностей і особистісних якостей, які дозволяють успішно вирішувати функціональні завдання в професійній діяльності. Поряд із теоретичним матеріалом у статті подано систему вправ, практичні поради, які допоможуть внести відповідні корективи в поведінку учасників комунікаційного акту.

Ключові слова. Компетенція, комунікативна компетенція, культура мовлення, риторика, компетентнісний підхід, стандартизація вищої освіти.

Постановка проблеми. У час прискорення науково-технічного та культурного прогресу все більш чітко постає проблема постійного вдосконалення засобів комунікації, зростає потреба в їх подальшій нормалізації, піднесення мовленнєвої культури суспільства.

В умовах переходу на багаторівневу вищу освіту актуалізовано формування особистості майбутнього вчителя з високим рівнем професійно-технічної та комунікативної освіти.

Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення рамкових стандартів, які мають визначити насамперед рамкові вимоги до компетентностей та очікуваних результатів навчання випускників закладів вищої освіти.

З позицій компетентнісного підходу професіоналізм сучасного учителя-логопеда – це рівень комунікаційної культури, здатність усвідомлювати закономірності системи спілкування за схемою мовлення – індивід – суспільство.

Стандарт вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем з галузі знань 01 Освіта, спеціальності 016 Спеціальна освіта проголошує важливість для майбутнього логопеда «знання основних способів і засобів міжособистісної комунікації, стилів мовлення, практичний досвід комунікації різними мовами; вміння постійно збагачувати власне мовлення, налагоджувати професійну і педагогічну комунікацію, застосовувати інформаційно-комунікативні технології в спеціальності» (Стандарт вищої освіти України, 2017), що підкреслює актуальність оволодіння здобувачами комунікативною компетенцією.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Серед багатьох аспектів сучасної лінгвістики проблема формування комунікативної компетенції завжди привертала увагу як теоретиків, так і практиків. Її доцільність обумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті та Закону України «Про вищу освіту» щодо модернізації освіти, оновлення її змісту, вдосконалення форм, методів і технологій вивчення рідної мови, розвитку мовленнєвого спілкування.

Теорія і практика формування комунікативної компетенції розроблялася науковцями Г. Андреевою, І. Бехом, Ю. Ємельяновим, Ю. Жуковим, Л. Миловановим, О. Муравйовою, Л. Петровською, С. Титовим та ін.

Комунікативна компетенція – це комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування (Словник-довідник, 2015, с. 194).

Оволодіння майбутніми фахівцями комунікативною компетенцією є одним із завдань «Риторики та культури мовлення корекційного педагога». Вихідні положення цієї навчальної дисципліни, її предмет, завдання і місце в підготовці висококваліфікованого фахівця розглядали в своїх працях С. Гончаренко, К. Климова, С. Коваленко, Ю. Пінчук, Г. Сагач та ін.

Риторику та культуру мовлення як важливі складові інтелектуального розвитку особистості досліджували Н. Бабич, О. Беляєв, А. Богущ, М. Вашуленко, Н. Дзюбишина-Мельник, М. Жовтобрюх, Є. Єрмоленко, А. Капська, А. Коваль, Н. Мацько, М. Пилинський, Т. Піроженко, В. Русанівський, Л. Струганець, О. Хорошковська та ін.

Мета статті – охарактеризувати формування комунікативної компетенції в студентів-логопедів у процесі вивчення дисципліни «Риторика та культура мовлення».

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка бакалавра за освітньо-професійною програмою «Спеціальна освіта» з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» здійснюється як окреме освітнє поле, в якому основне місце відведено предметам, орієнтованим на різні напрями спеціальної освіти, одним із яких є «Риторика та культура мовлення корекційного педагога».

Ця навчальна дисципліна є частиною обов'язкового циклу професійної підготовки майбутнього логопеда, передбачає навчання вербальним засобам впливу на слухачів, нормам української мови та мовленнєвого етикету, формує уявлення про стилі спілкування як основний інструмент професійної діяльності,

та про труднощі у застосуванні мовних норм і проблем сучасного стану мовної культури суспільства.

Курс створює підґрунтя для розуміння понятійно-категоріального апарата з метою вивчення центральної дисципліни – логопедії, подальшого засвоєння предметів професійного циклу та проходження практик у закладах освіти.

Метою навчальної дисципліни «Риторика та культури мовлення» є засвоєння у здобувачів вищої освіти основ мисленнєво-мовленнєвої діяльності та мовної поведінки, що необхідні в усіх сферах побуту і які реалізуються на практиці, навчитись оцінювати виражальні й експресивні можливості мовних засобів та ефективно використовувати їх з урахуванням конкретної ситуації спілкування.

Сучасний логопед має стати справжнім майстром своєї справи з високим рівнем знань і умінь у сфері педагогічної діяльності. Необхідною умовою досягнення такого рівня професійної підготовки, педагогічної техніки та майстерності є оволодіння основами теорії та практики мистецтва слова і культури мовлення. Ґрунтовні знання рідної мови, уміння послідовно і логічно будувати думки як в письмовій, так і в усній формі потрібні спеціалісту будь-якої галузі, а особливо такої, як логопедія.

Усе це знайшло відображення в спеціальних (фахових) компетентностях (СК) навчальної дисципліни «Риторика та культура мовлення корекційного педагога», а саме:

здатність до розвитку в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими, навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку рідної й української (державної) мов;

здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми, приймати рішення і діяти відповідно до морально-етичних і правових норм;

здатність налагоджувати продуктивну професійно-корекційну і навчально-реабілітаційну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію (Стандарт вищої освіти України, 2017).

Опанування спеціальними компетентностями навчальної дисципліни сприятиме поглибленню розуміння мови як найважливішого засобу спілкування людей, успішному вирішенню майбутніми спеціалістами завдань з розвитку всебічно розвиненої особистості.

Результатом сформованості компетентностей під час вивчення навчального матеріалу дисципліни «Риторика та культура мовлення корекційного педагога» є комунікативна компетенція – «формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування, адекватно ситуації» (Айзенбрат, 2016, с.17).

Як зазначає Л. Столяренко, «комунікативна компетенція – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії» (Столяренко, 2001, с.106).

Комунікативна компетенція, на думку А. Богуш, це «вміння адекватно, доречно й практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях – висловлювати свою думку, бажання, наміри, прохання тощо, застосовуючи для цього мовні, немовні (міміка, жести, рухи), інтонаційні засоби виразності мовлення» (Богуш, 2007, с.158).

Складові комунікативної компетенції досить різноманітні. Короткий перелік її найбільш досліджених компонентів включає в себе: володіння відповідними комунікаційними технологіями; вміння аналізувати жести, міміку та інтонації

співрозмовника; здатність запобігати конфліктам та вирішувати ті, що виникли; багатий словниковий запас; дотримання норм етики й етикету; навички активного слухання; грамотність і стилістична унормованість писемного мовлення; розвинене усне мовлення; вміння аргументувати власні погляди та відстоювати їх.

Комунікативна компетенція є інтегрованою за своїм змістом і складається з трьох основних видів компетенцій: мовленнєвої, мовної, соціокультурної.

У практиці спеціальної освіти існує протиріччя між розумінням важливості комунікації для розумового розвитку особистості дітей-логопатів і не вирішеними проблемами формування самого спілкування як діяльності. Досить часто формування комунікації замінюється проблемою розвитку компонентів мовлення, а це обмежує можливості гармонійного розвитку особистості через формування широкого спектру комунікативних навичок: уміння аналізувати ситуацію спілкування, сприймати та відтворювати не лише контент, але й емоційну інформацію.

На розвиток комунікативної компетенції впливають внутрішні та зовнішні фактори, які тісно взаємопов'язані. Серед внутрішніх: мотиваційна сфера, власна позиція особистості, розвиток і формування свого «Я» та почуття ідентичності. До зовнішніх – соціальні умови: суспільство, відмінність між носіями мови за віком, соціальним статусом, рівнем культури та освіти, а також розбіжності в їхній мовленнєвій поведінці залежно від ситуації спілкування.

Оволодіння здобувачем фаховою компетентністю реалізується через розвиток в нього практичних навичок спілкування, індивідуальної стабільної формою поведінки в будь-яких соціальних умовах (Бацевич, 2014, с. 187) і здійснюється під час вивчення дисциплін освітньо професійної програми.

Навчальний предмет «Риторика та культура мовлення корекційного педагога» поділяється на самостійні модулі, зміст яких органічно пов'язаний, а теми доповнюють та поглиблюють одна одну.

Змістовий модуль «Риторика» орієнтований на опанування студентами системи норм і правил мовленнєвої поведінки в майбутній професійній діяльності.

Лекції до модуля «Риторика» висвітлюють питання загальної риторики й особливості побудови публічних виступів різних жанрів. Практичні та лабораторні заняття спрямовані на створення та реалізацію текстів певних видів. Студенти складають інформаційні або привітальні тексти на різні теми відповідно до жанру (соціально-політичний, суспільно-побутовий, академічний, рекламний тощо). Ці повідомлення є важливою базою розвитку комунікативного компонента в педагога-логопеда, тому риторичній діяльності в процесі підготовки саме інформаційних і привітальних виступів приділяється особлива увага. Однак у програмі на такий вид роботи відведено небагато часу, що не дозволяє з достатньою повнотою відпрацювати всі етапи підготовки тексту. З цієї причини основна увага приділяється найскладнішим питанням, зокрема особливостям формування назв, специфічним ознакам тексту, орієнтованого на конкретну аудиторію; оцінці зібраного матеріалу за рівнем впливу на слухача; мовні особливості стилю тощо.

Ефективними для розвитку комунікативної компетенції є завдання з підготовки публічних виступів на теми за вибором студентів. Наприклад, тексти похвальної промови для однокурсників, друзів, рідних або текст інформаційного характеру – про мовну ситуацію в Україні, роль книги чи ЗМІ в нашому житті та

ін. При виконанні цього завдання здобувачі відпрацьовують основні структурні елементи майбутньої промови (план, вступ, основна частина, висновки), підбирають аргументи, приклади всебічного висвітлення проблеми, що аналізується.

Така робота сприяє розвитку мовленнєво-комунікативної компетенції майбутніх фахівців за схемою: зміст – структура – мовне оформлення – мовленнєва реалізація.

Модуль «культура мовлення» знаходиться ближче до реалізації лінгвістичних завдань, які продукують розвиток корекційно-мовленнєвої діяльності майбутніх логопедів, а саме:

систематизація знань з формування мовленнєвої культури педагога;
вивчення специфіки мовленнєвої культури логопеда.

У цьому модулі студенти не тільки вчать розуміти значення всіх елементів мови, але й знати, як ними користуватися в літературному мовленні. Культура мовлення кожної окремої людини залежить від того, наскільки в неї розвинуте чуття мови. Найвищим проявом опанування культури мовлення є володіння почуттям стилю літературної мови. Тому майбутні логопеди повинні мати уяву про стилі літературної української мови, тобто, про диференціацію мовлення щодо мовленнєвої ситуації та мовленнєвого контексту. Для здобувачів уява про стилі мови співвідноситься передусім з мовленнєвим етикетом, що вимагає і певної поведінки співрозмовників (такі якості особистості, як ввічливість, повага, скромність, доброзичливість, власна гідність проявляються в мовленнєвій поведінці). Крім того, удосконалення стилістичного чуття є основним засобом його естетичного виховання.

Актуальним для майбутніх логопедів є вміння володіти основними комунікативними властивостями культури мовлення (правильність, точність, логічність, чистота, виразність, багатство, доцільність), які визначають норми слововживання та запобігають мовленнєвим помилкам в усному і писемному спілкуванні.

Вивчення мовної синонімії на лексичному і граматичному рівнях сприяє розуміння стилістичної диференціації мовлення. Саме з цієї причини майбутній логопед, працюючи над власною культурою мовлення, повинен удосконалювати синонімічність її компонентів – лексики, граматики, фонетики.

На практикумах студенти аналізують образні засоби (метафори, епітети, порівняння) в публіцистичних і художньо-літературних текстах, вчать розмежовувати пароніми, добираючи до них синоніми, антоніми, досліджують доцільність використання обмеженої у своєму вживанні лексики в стилі художньої літератури.

На кожному лабораторному занятті здобувачі дають характеристику і виправляють найтиповіші помилки у слововживанні, а саме приклади плеоназму, тавтології, мовної недостатності, канцеляризмів, штампів, просторіччя тощо. Усе це допомагає краще засвоїти основні комунікативні властивості культури мовлення та усталені норми літературної мови.

Отже, оволодіння риторичними уміньми, культурою мовлення актуальне не тільки для набуття високого рівня інтелектуального і духовного розвитку, а й є своєрідним лакмусом професійної придатності для різних спеціальностей, зокрема освітянських, оскільки їх представники за родом своєї діяльності пов'язані з тими, кого навчають.

У професійно-педагогічній сфері учителя мовленнєва культура перетворюється на базовий, професійно значущий фактор, стає інструментом впливу, а всі її функції та завдання ускладнюються, оскільки із загальнолюдських переростають у професійно-творчі. Цей аспект набуває актуальності останнім часом, оскільки збільшується кількість дітей з вадами мовлення, що, безперечно, вимагає підвищення професійної підготовки вчителів-логопедів.

При цьому необхідно враховувати рівень шкільних знань майбутніх здобувачів-бакалаврів: їхню мотивацію до навчання, систему особистісних цінностей, емпатійну складову тощо. На жаль, нині спостерігається зниження цих якостей у абітурієнтів вишів. Також важливо вивчати соціально-культурне середовище вишу, навчальні предмети, що дотичні до розвитку «підвищеної мовленнєвої відповідальності», в якій мовленнєва культура, риторична майстерність стають інструментом педагогічного впливу, обов'язковою передумовою професіоналізму.

Отже, дисципліна «Риторика і культура мови» як суб'єкт освіти формує в майбутніх педагогів знання про взаємозалежність мови і мислення, що дає право говорити про її ґрунтовну психолого-педагогічну основу. Міжпредметні зв'язки мають розвинути в майбутніх педагогів спеціальної освіти професійні якості й уміння використовувати мовні засоби в роботі з дітьми-логопатами, беручи до уваги психофізіологічний аспект проблеми формування культури їхнього мовлення. Це важливо враховувати при вивченні як дисциплін лінгвістичного спрямування («українська мова за професійним спрямуванням»), «мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення», «вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» і педагогічна деонтологія»), так і психолого-педагогічного («психологія», «педагогіка». «основи генетики»).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, формування комунікативної компетенції є важливим завданням сучасної освітньої парадигми загалом, і вишівської зокрема. Проблема полягає в тому, що систему мови, мовні одиниці починають вивчати ще в дошкільному віці, пізніше – в середній школі, залишаючи без уваги питання формування комунікативних навичок. Результатом цього є недостатнє володіння здобувачами вищої освіти як писемним, так і усним мовленням: помилки в правописі, невміння формулювати і висловлювати власні думки тощо.

Подальшу перспективу вбачаємо в активізації досліджень з усіх видів мовної та мовленнєвої діяльності, засобів комунікації в освітньому процесі з метою прискорення формування комунікативної компетенції студентів закладів вищої освіти України, зокрема за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Айзенбарт, М. (2016). *Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності [Текст]*. Кандидат педагогічних наук. Одеса. 20 с.

Богущ, А. (2007). Компетентісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників. *Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. К. : Педагогічна думка. Том 2. С. 155–170.*

Бацевич, Ф. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ : Видавничий центр «Академія». 343 с.

Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556_18/print1391950419561429 4. [Дата останнього звернення 29.09 2020].

Коментар окремих положень Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. «Навчально-методичний центр НАВС» URL: <http://www.naiu.kiev.ua/news/komentar-okremih-polozhen-zakonu-ukrayini-«pro-vishhu-osvitu»-vid1-lipnya-2014-roku.pdf>. [Дата останнього звернення 29.09 2020].

Лінгводидактика в сучасних закладах освіти : кол. моногр. (2001). / за заг. ред. А. М. Богуш. Одеса : Вид-во ПНЦ АПН. 269 с.

Словник довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. (2015). / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт. 320 с.

Стандарт вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем, ступенем бакалавра, з галузі знань 01 Освіта, спеціальності 016 Спеціальна освіта. (2017). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [Дата останнього звернення 29.09 2020].

REFERENCES

Aizenbart, M. (2016). *Formuvannia sotsialno-komunikatyvnoi kompetentsii ditei starshoho doshkilnogo viku v protsesi ihrovoi diialnosti* [Formation of social and communicative competence of older preschool children in the process of play activities] [Tekst]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Odesa. 20 s. [in Ukrainian]

Bohush, A. (2007). *Kompetentisnyi pidkhid do movlennievoho rozvytku doshkilnykiv*. [Competent approach to speech development of preschoolers] Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukraini: zb. nauk. prats do 15-richchia APN Ukrainy u 5 tomakh. K. : Pedahohichna dumka. Tom 2. S. 155–170. [in Ukrainian]

Batsevych, F. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv : Vydavnychiy tsentr “Akademiia”. 343 s. [in Ukrainian]

Закон “Pro vyshchu osvitu” vid 01.07.2014 № 1556-VII [The Law “On Higher Education” dated 01.07.2014 No 1556-VII]: URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556_18/print1391950419561429 4. [Data ostannoho zvernennia 29.09 2020]. [in Ukrainian]

Коментар окремих положень Закону України “Про вищу освіту” від 1 липня 2014 р. [Commentary on certain provisions of the Law of Ukraine “On Higher Education”] “Navchalno-metodychnyi tsentr NAVS”. URL: <http://www.naiu.kiev.ua/news/komentar-okremih-polozhen-zakonu-ukrayini-«pro-vishhu-osvitu»-vid1-lipnya-2014-roku.pdf>. [Data ostannoho zvernennia 29.09 2020]. [in Ukrainian]

Лінгводидактика в сучасних закладах освіти [Linguodidactics in modern educational institutions]: kol. monohr. (2001). za zah. red. A. M. Bohush. Odesa : Vyd-vo PNTs APN. 269 s. [in Ukrainian]

Словник довідник з української лінгводидактики [Dictionary reference book on Ukrainian language didactics] : navch. posib. (2015). Kol. avtoriv za red. M. I. Pentyliuk. Kyiv : Lenvit. 320 s. [in Ukrainian]

Стандарт вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем, ступенем бакалавра, з галузі знань 01 Освіта, спеціальності 016 Спеціальна освіта [Standard of higher education of Ukraine at the first (bachelor's) level, bachelor's degree, in the field of knowledge 01 Education, specialty 016 Special education] (2017). URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [Data ostannoho zvernennia 29.09 2020]. [in Ukrainian]

**FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE
SPEECH THE WAY IN THE PROCESS OF STUDYING DISCIPLINE
«RHETORIC AND CULTURE OF SPEECH»**

Olha Stepanova

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of prof. T.I. Ponimanska Pedagogy and
Psychology

(Preschool and Correctional), Rivne State University for the Humanities
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6063-5110,

e-mail: olgalingva55@gmail.com

Abstract. The article highlights one of the urgent problems of training future speech therapists – the formation of communicative competence in them. The content of the concept of “communicative competence” is described; the relationship between the development of communicative and rhetorical competence of the future teacher is revealed; the organization of teaching of the educational subject «Rhetoric and culture of speech of correctional educator» is outlined. The role and place of discipline in the system of competent approach to professional training of a special teacher is summarized. The publication presents an analysis of the category “communicative competence” as a linguistic phenomenon, reveals conceptual foundations and the technology of its development in the speech therapist to direct students to the assimilation of communicative speech and rhetorical skills and skills within the subject special training of post graduates. It is proved that the culture of speech is the basis for the development of the general human culture, and communication competence is formed in the process of professional training of a specialist and is a systematic expression of knowledge, skills, abilities and personal qualities that allow to successfully solve functional problems in professional activities. Certain speech communication characteristics are very important for an expert in the field of speech therapy in his/her professional activities, as such specialist is a leading participant of special education process and communication. The article contains the idea that professional language of speech therapist is usually not only the tool, but also the subject of training and special education. It is known that the culture of professional speech can be described through a series of communicative characteristics, such as: correctness, accuracy, consistency, substance, briefness, clarity and accessibility, cleanliness, richness (diversity), appropriateness, expression, aesthetics, and efficiency. The article examines special aspects of manifestation and realization of the above characteristics in professional work of speech therapist. Along with the theoretical material, the article presents a system of exercises, practical advice that will help to make appropriate adjustments to the behavior of communicators. Based on standards and educational programs, the content of the communicative component of the professional competence of the speech is analyzed.

Key words: Competence, communication competence, speech culture, rhetoric, competent approach, standardization of higher education.

Стаття надійшла до редакції 5.10.2020 р.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 12

Упорядники:
проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 29.10.2020 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,7. Замовлення №204/1. Наклад 300

I – 66 **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 12. / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. –
Рівне : РДГУ, 2020. – 299с.

УДК 37 : 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ВРМ-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57